

HET ZOÖLOGISCH STATION

DER

NEDERLANDSCHE
DIERKUNDIGE VEREENIGING

in 1908

Verslag, uitgebracht op de Vergadering der Vereeniging,
gehouden te 's-Gravenhage 27 Juni 1909

DOOR DEN DIRECTEUR

D^r. H. C. REDEKE

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ

voorheen

E. J. BRILL

LEIDEN — 1909

HET ZOÖLOGISCH STATION
DER
NEDERLANDSCHE DIERKUNDIGE VEREENIGING
in 1908

Het verslag over het Zoölogisch Station, dat ik de eer heb heden als Directeur van die instelling uit te brengen, kan ditmaal betrekkelijk kort zijn, daar het afgelopen jaar 1908 zich niet door bijzonder belangrijke gebeurtenissen heeft onderscheiden.

De veelzijdige funkties, die het Zoölogisch Station als instelling voor wetenschappelijk onderzoek allengs heeft verkregen, brachten ook in het verlopen jaar een dagelijks wederkeerende bedrijvigheid mede, waarbij vaak niet geringe eischen aan de werkkraft en werklust van het personeel moesten worden gesteld. Het is mij de vervulling eener aangename plicht, hier opnieuw de ijver en toewijding te herdenken van het in het Station werkzame personeel, dat mij ook in het afgelopen jaar steeds met groote hulpvaardigheid ter zijde is blijven staan.

Niet te ontkennen is intusschen, dat het intensievere gebruik dat in de laatste jaren van het Station gemaakt wordt (en hoe kon het anders!), meerdere slijtage van die instelling medebrengt, zoodat het onderhoud van het gebouw en den inventaris, in verband met de nog steeds alles behalve ruime geldmiddelen, bij voortduring meer en meer zuinigheid en overleg eischt. Is nu met overleg veel te bereiken, aan de zuinigheid worden, ook al loopt de wijsheid nog geen direkt gevaar, door de praktijk grenzen gesteld, zoodat de mogelijkheid voor oogen dient te worden gehouden, dat het tot dusverre jaarlijks toegestane krediet van om en nabij f2000.—, voor de exploitatie van het Station op den duur niet voldoende zal blijken, en het wellicht aanbeveling verdient, binnen niet al te langen tijd te overwegen, op welke wijze hierin verbetering ware te brengen.

Het gebouw, de tuin en de overige terreinen verkeerden over het algemeen in goeden staat. Ofschoon ons Station allerminst is, wat men een oud gebouw pleegt te noemen, blijkt toch zoo nu en dan, dat de tand des tijds ook deze stichting niet onaangeroerd laat en dat opknappers hier en daar noodzakelijk zijn. Een paar kamers werden nieuw behangen en geschilderd, het dak voorzien, terwijl bovendien verschillende kleinere reparaties konden worden uitgevoerd.

De indertijd door het Congres voor Natuur- Genees- en Heelkunde geschonken en naar zijn gever genoemde vlet kreeg zijn jaarlijksche beurt. Het allen bezoekers van het Station welbekende vaartuigje begint allengs eenige sporen van ouderdom te toonen, doch houdt zich over het algemeen best.

Uitstekend voldoen nog steeds de motor en de zeewaterpomp en de geheele verdere aquariuminrichting.

Van meubelen werd een nieuwe boekenkast aangeschaft, terwijl in de bibliotheek een tweetal loketkasten werden geplaatst, waarin de alfabe-

tische kaartkatalogus onzer boekerij en de door het Concilium Bibliographicum te Zurich uitgegeven literatuur over visschen werden ondergebracht.

De verdere inventaris werd onder meer uitgebreid met een stel reagentienflesschen, een vergiftenkastje, dat in de groote werkkamer werd opgehangen, en wat tuin- en timmergereedschap. Voorts werd ook het zgn. kamaliewant (kopjes, schotels, borden, vorken, lepels, messen enz.), dat nog uit den tijd van het verplaatsbare Zoölogische Station aanwezig was, aangevuld en vernieuwd.

Het aantal laboranten was in het afgelopen jaar weer verblijdend groot en bedroeg zeventien. De rij werd geopend door den heer **J. A. Honing**, phil. cand. te Amsterdam. Deze was van 10 tot 29 April en van 5 tot 13 Mei in het Station aanwezig en hield zich onledig met een anatomisch-systematisch onderzoek over de in het voorjaar bij Helder voorkomende mariene-algen.

Mejuffrouw dr. **M. van Herwerden**, privaat-docente aan de Utrechtsche Hoogeschool, werkte in het Station van 29 April tot 7 Mei en van 21 Juli tot 1 Augustus. Het doel van haar verblijf was, om in aansluiting aan een in Napels begonnen onderzoek over vetresorptie door het maagslijmvlies, bij visschen in slijmvlies-extracten naar een vetsplitsend ferment te zoeken. De resultaten van dit belangrijke onderzoek zijn door mejuffrouw van Herwerden neergelegd in een verhandeling, welke tot titel heeft: »Zur Magenverdauung der Fische» en in Hoppe-Seyler's Zeitschrift für Physiologische Chemie, Band 56, 1908, verscheen.

De heer **Droglever Fortuyn**, phil. cand. te Amsterdam, kwam van 10 tot 30 Juni in het Station en maakte zich dezen tijd ten nutte door tal van vertegenwoordigers der Heldersche evertibratenfauna te bestudeeren.

De dames **E. M. de Vos tot Nederveen Cappel** en **Marie S. de Vries**, beiden uit Utrecht, waren gedurende dezelfde periode in het Station werkzaam en hielden zich met eene algemeene studie der Heldersche mariene-flora en fauna onledig.

Met hetzelfde doel bezochten voorts het Station:
 de heer **T. J. Risselada** uit Leiden, van 22 Juni—11 Juli.
 » » **P. E. Keuchenius** uit Utrecht van 1 Juli—27 Juli.
 » » **G. Postma** uit Groningen van 3 Juli—25 Juli.
 » heeren **E. Hoogeveen** en **L. Backhuis** van het Gymnasium te Katwijk aan den Rijn van 27 Juli—8 Augustus.
 » heer **A. B. Deinse** uit Utrecht, van 27 Juli—23 Augustus.

Vervolgens was de heer dr. **H. F. Nierstrasz** wederom gedurende een drietal weken, van 1—25 Juli, in het Station werkzaam en hield er zich, evenals in het voorafgaande jaar, in hoofdzaak met literatuurstudie bezig, waarbij door hem van onze bibliotheek ruimschoots gebruik werd gemaakt.

Van 17—29 Augustus waren dr. **J. E. W. Ihle** en mejuffrouw **M. E. Landenberg** in het Station werkzaam. Terwijl de eerste zijn on-

derzoekingen over Appendicularien voortzette en daarenboven een begin maakte met een studie betreffende den bouw en de ontwikkeling der schaal- en antennenklieren van de Crustacëen, hield mej. Landenberg zich met planktononderzoek bezig.

De heer **K. W. Dammerman**, assistent aan het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden, vertoefde van 7—14 September in het Station en verzamelde er materiaal van inlandsche Mollusken.

Mejuffrouw **Fanny Bruhns** uit Riga, studente in de Zoölogie aan de Universiteit van Zürich, bezocht ons van 8 September tot begin October en onderzocht vooral de in het plankton van de Reede voorkomende larvenvormen van Wormen en Echinodermen.

Dr. **A. J. Resink** eindelijk vertoefde van 3—23 November bij ons en hield zich in hoofdzaak bezig met het verzamelen en konserveeren van histologisch materiaal van onderzoek, bestemd voor het zoölogische praktikum aan de Universiteit te Groningen.

Vermeld ik ten slotte nog, dat een drietal dames, waaronder twee vreemdelingen, haar oorspronkelijk voornemen om naar Helder, te komen hebben opgegeven, en dat wij het voorrecht hebben moeten missen, Professor P. Jenkinson uit Oxford binnen onze muren te zien, daar alle werktafels bezet waren in de weken, die hij zich voorstelde in Helder te komen, dan rest mij omtrent de personalia niet anders dan nog kort verslag te doen omtrent de werkzaamheden van de meer blijvende werkers in het Station.

Met leedwezen moet ik melding maken van het vertrek van dr. **P. J. van Breemen**, die gedurende de laatste jaren als assistent-directeur gedurende mijn veelvuldige afwezigheid de leiding van het station op zich nam. Hij werd belast met de uitvoering van het visscherij-onderzoek in West-Indië en werd als eerste biologische assistent van het Rijksinstituut voor het onderzoek der Zee opgevolgd door dr. J. J. Tesch. Voor zijn vertrek voleindigde hij nog zijn omvangrijke monografie van de Copepoden in het bekende werk »Nordisches Plankton» van Brandt en Apstein.

Dr. Tesch hield zich in aansluiting aan de door Boeke, van Breemen en mij verrichte onderzoekingen over de vischeieren in de zuidelijke Noordzee voornamelijk met de bewerking van het materiaal over de in den zomer paaiende vischsoorten van ons gebied bezig, bewerkte de Cephalopoden en Dekapoden, welke op de tochten met de »Wodan» in de Noordzee waren verzameld en maakte in zijn vrijen tijd een aanvang met de bewerking van de Pteropoden door Stanley Gardiner met de »Sealark» in den Indischen Oceaan in 1905 verzameld.

Ook ons medelid **P. A. Dietz**, tot eind October als tweede biologische assistent aan het Rijksinstituut voor het Onderzoek der Zee werkzaam, verliet ons en werd opgevolgd door den Heer H. C. Delsman. Hield de heer Dietz zich, behalve met de gewone uit zijn assistentschap voortvloeiende werkzaamheden, bezig met anatomische onderzoekingen over het skelet en de muskulatuur der Beenvisschen, de heer Delsman be-

het Concilium Bibliogra-

vissschen werden onderge-
eid met een stel reagentien-
te werkkamer werd opge-
Voorts werd ook het zgn.
lepels, messen enz.), dat
sche Station aanwezig was,

en jaar weer verblijvend
nd door den heer **J. A.**
as van 10 tot 29 April en
hield zich onledig met een
n het voorjaar bij Helder

at-docente aan de Utrecht-
29 April tot 7 Mei en van
r verblijf was, om in aan-
oek over vetresorptie door
racten naar een vetsplitsend
ngrijke onderzoek zijn door
n verhandeling, welke tot
he» en in Hoppe-Seyler's
, 1908, verscheen.

and. te Amsterdam, kwam
zich dezen tijd ten nutte
sche evertebratenfauna te

n Cappel en **Marie S.**
nde dezelfde periode in het
algemeene studie der Hel-

ation:
22 Juni—11 Juli.
n 1 Juli—27 Juli.
uli—25 Juli.
is van het Gymnasium te
—8 Augustus.
Juli—23 Augustus.

strasz wederom gedurende
ation werkzaam en hield er
hoofdzaak met literatuur-
otheek ruimschoots gebruik

V. Ihle en mejuffrouw **M.**
.. Terwijl de eerste zijn on-

steedde een goed deel van zijn vrijen tijd aan embryologische en faunistische studiën, een en ander ter voorbereiding tot zijn doctoraal examen in de plant- en dierkunde.

Van meer voorbijgaanden aard dan die der laboranten waren de bezoeken van verschillende belangstellenden, die ons station in het afgelopen jaar kwamen bezichtigen en waarvan ik hier slechts Mr. H. A. Lorentz, den bekenden Nieuw-Guinea-reiziger, den Heer Chancey Juday, Biologist der Wisconsin Geological and Natural History Survey en den Adjunkt Johan Hartman uit Trondjem noem.

Voorts bezocht de heer F. K. van Iterson met 6 dames en heeren, leden der afdeling 's Gravenhage van de Nederlandsche Natuurhistorische Vereeniging, ons station bij gelegenheid van een excursie op Texel.

Het is hier wellicht de plaats te vermelden, dat ook in Helder een afdeling van deze vereeniging bestaat en dat sedert eenige jaren het Station aan de leden dezer afdeling gastvrijheid verleent bij het houden hunner winterbijeenkomsten.

Evenals in voorafgaande jaren had ook de verzending van materiaal in 1908 op uitgebreide schaal plaats.

Zoo ontvingen:

Professor Vosmaer (Leiden): haaien, inktvisschen en Mya's.

» van Bemmelen (Groningen): 1 *Orthroriscus*, 1 *Lamna*, diverse kleinere haaien, zeesterren, inktvisschen, wulken. Mya's en Arenicola's.

» Hubrecht (Utrecht): haaien en zeesterren.

» Sluiter (Amsterdam): haaien, *Octopus* en div. Hydroïden.

» Jelgersma (Leiden): twee bruinvisschen.

» Hugo de Vries (Amsterdam): een mand zeevieren.

» Moll (Groningen): idem

» Went (Utrecht): idem

Dr. Boeke (Leiden): hersenen van *Lophius*.

» Weevers (Amersfoort): diverse lagere dieren voor de H.B.S.-collectie.

» Resink (Groningen): diverse naaktslakken en een partij alikruiken.

» Lotsy (Leiden): een mand zeevieren.

Professor Nolen (Leiden): een flesch zeewater.

De heer Hoogenraad (Rijswijk): buizen slib met Radiolarien, *Noctiluca*, *Pleurobrachia* en verschillende weekdieren.

Mej. dr. van Herwerden (Utrecht): 3 *Acanthias* en 3 *Scyllien*.

» De Vos tot Nederveen Cappel (Utrecht): 2 buizen met plankton.

De heer Wester (Groningen): buizen met *Obelaria* en *Tubularia*.

» » Arendsen Hein (Utrecht): diverse haaien en roggen.

» » Quix (Utrecht): koppen van haaien in 4% formaline.

» » Mouljn ('s Gravenhage): een collectie diverse zeevisschen.

» » Schepman (Rhoon): diverse Mollusken-schelpen uit de Noordzee.

Prof. Scheltema (Velp): Flesschen met plankton in zeewater.

Dr. Johan Hjort (Bergen): een partij sprut uit de haven van Nieuwediep in formol.

Prof. Guitel (Rennes): 12 stuks *Zoarces viviparus*.

» Louis Fage (Banyuls sur Mer): 100 stuks *Zuiderzee-ansjovis*.

Meer dan vroeger had in het afgelopen jaar verzending van in alcohol geconserveerd materiaal plaats, in verband met de omstandigheid, dat bij Ministerieele beschikking van 15 Maart 1908 No. 13 aan onze Vereeniging vrijdom van accijns is verleend, voor den alcohol welke ten

Vgl. p. 7 van Verslag
over 1899.

dienste van het laboratorium wordt gebruikt. De tekst van evenbedoeld besluit is als bijlage aan dit verslag toegevoegd.

De oudste bediende van het station bleef meer in het bijzonder belast met de aanschaffing, het conserveeren en de verzending van het vanwege het station geleverde materiaal en kreeg evenals vroeger een gedeelte van de opbrengst als extra-belooning voor zijn goede zorgen uitgekeerd.

Omtrent de geldmiddelen kan nog worden medegedeeld, dat de uitgaven met f 2309.85 konden worden gedekt. Deze post komt in haar geheel voor op de rekening en verantwoording van den penningmeester, die reeds een onderwerp van Uwe besprekingen heeft uitgemaakt. Om te kunnen beoordeelen welk gebruik van het genoemde bedrag werd gemaakt, laat ik hier een overzicht volgen van de voor de exploitatie van het station in 1908 gedane uitgaven:

A. Onderhoud gebouwen enz.	f 219.86½
B. » aquarium	» 40.33
C. » ameublement	» 46.80
D. » verderen inventaris	» 158.19½
E. Alcohol en Chemicalien	» 118.20
F. Aankoop materiaal	» 193.07
G. Exploitatie in engeren zin	» 508.07
H. Schrijfbehoeften enz.	» 138.42
I. Dienstpersoneel	» 797.35
K. Grondbelasting, ongevallenverzekering	» 89.55
Totaal	f 2309.85

AFSCHRIFT.

Ministerie van Financiën.

Afdeeling: Accijnzen.
No. 13.

's Gravenhage, den 15 Februari 1908.

De Minister,

Gelet op het adres van het Bestuur der Nederlandsche Dierkundige vereeniging gevestigd te Helder, om vergunning tot den accijnsvrijen inslag van gedistilleerd ten dienste van het conserveeren van studiemateriaal voor verzamelingen, welke o. a. verstrekt worden aan verschillende zoölogische laboratoria en musea der Rijks-Universiteiten;

Gezien het advies van den directeur der direkte belastingen enz. te Amsterdam dd. 13 Januari en 10 Februari 1908, No. 8/4;

Gezien art. 1 der wet van 18 Juli 1904 (Staatsblad No. 190) en het Koninklijk Besluit van 29 Augustus 1904 (Staatsblad No. 218);

Heeft goedgevonden en verstaan:

Aan het bestuur der Nederlandsche Dierkundige Vereeniging voornoemd te vergunnen, om, op den voet van genoemd besluit, met vrijdom van den accijns in te slaan vier hectoliter gedistilleerd ad 50% of van andere sterkte naar evenredigheid, per jaar, gerekend te zijn ingegaan 1 Januari 1908. De inslag mag plaats hebben onvermengd en bij hoeveelheden uitmakende ten minste 10 liter tegelijk.

embryologische en faunische tot zijn doctoraal examen

laboranten waren de beoefenaars van ons station in het afgeleverde hier slechts Mr. H. A. den Heer Chancey Juday, al History Survey en den

met 6 dames en heeren, Nederlandsche Natuurhistorische en excursie op Texel. In, dat ook in Helder een at sedert eenige jaren het id verleent bij het houden

verzending van materiaal

chen en Mya's.
Orthrorhynchus, 1 Lamna, en, inktvisschen, wulken.

sterren.
pus en div. Hydroiden.
schen.
mand zeevieren.
idem
idem

en voor de H.B.S.-collectie, en een partij alikruiken.

r.
met Radiolarien, Noctiluca,

ias en 3 Scyllien.
: 2 buizen met plankton.
belaria en Tubularia.
iaien en roggen.
in 4% formaline.
te diverse zeevisschen.
en-schelpen uit de Noordzee.
ton in zeewater.
uit de haven van Nieuwe-

parus.
uks Zuiderzee-ansjovis.
verzending van in alcohol
met de omstandigheid, dat
1908 No. 13 aan onze Ver-
or den alcohol welke ten

De Minister behoudt zich voor om de tegenwoordige vergunning in te trekken of te wijzigen.

Afschrift dezer te zenden aan den adressant, om te dienen tot akte van vrijdom, alsmede aan den directeur voornoemd, ter uitvoering.

Voor gelijkloidend afschrift

De Secretaris-generaal

get. HESHUSIUS.